

การปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่
ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย และการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ดั้งเดิมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ซึ่งปรากฏในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ โดยเลือกวิเคราะห์จากเรื่องที่มีความโดดเด่นในแง่การถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชา และอุดมการณ์ธรรมราชาเป็นอุดมการณ์หลัก และเรื่องที่มีการปรับเปลี่ยนของอุดมการณ์เทวราชา ซึ่งพิจารณาแล้วพบว่า ในส่วนของการถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชา คือ ละครโทรทัศน์เรื่องสังข์ศิลป์ชัย การถ่ายทอดอุดมการณ์ธรรมราชา คือ ละครโทรทัศน์เรื่องเจ้าชายค่อม และการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์เทวราชา คือ ละครโทรทัศน์เรื่อง ลูกสาวพระอาทิตย์ ซึ่งสัญลักษณ์ทั้งสามเรื่องใช้ในกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ คือ ของวิเศษและอาวุธในละคร โดยผ่านเทคนิคทางโทรทัศน์ทั้งภาพ แสงสี และเสียง

จากการวิเคราะห์พบว่า ของวิเศษและอาวุธประจำตัวของพระเอกในละครเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เป็นสัญลักษณ์ทำหน้าที่เสริมสร้างสถานะเทพเจ้า คือ พระนารายณ์ ให้แก่พระเอก รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึง สถานะเทพเจ้าของกษัตริย์ในสังคมไทยอีกด้วย ส่วนของวิเศษของพระเอกในละครเรื่องเจ้าชายค่อม ก็ช่วยสนับสนุนการเป็นคนดีเลิศ ตามลักษณะธรรมราชา อันจะทำให้ได้รับการยอมรับจากสถาบันศาสนา และรักษาอำนาจการปกครองได้ยืนยาว ซึ่งพบว่าในสังคมไทย สถาบันกษัตริย์ได้พยายามสืบทอดอุดมการณ์ธรรมราชาให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ส่วนของวิเศษในเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์นั้น เป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยส่งเสริมความสามารถของผู้หญิงให้เทียบเท่าผู้ชายมากขึ้น นอกจากนี้ ของวิเศษและอาวุธจากทั้งสามเรื่อง ยังเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจและกองทัพอีกด้วย

การถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชาเป็นอุดมการณ์หลักในละครเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ในละครเรื่องสังข์ศิลป์ชัย อวรุฑประจำตัวที่มีมาแต่เกิดของเจ้าชายสังข์ศิลป์ชัย คือ สังข์ ศรและพระขรรค์นั้น เป็นสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดมาสอดคล้องกับสถานะ และความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า คือ สังข์ศิลป์ชัย และอุดมการณ์เทวราชาได้ชัดเจนที่สุด สังข์ศิลป์ชัยก็คือ พระนารายณ์ ผู้เป็นเจ้าของอวรุฑทั้งสามนั่นเอง ซึ่งด้วยเทคนิคแสง สี ที่ยิงออกจากอวรุฑเหล่านี้ นอกจากจะแสดงถึงสถานะและอำนาจของเทพเจ้าแล้ว ยังเป็นเครื่องบ่งชี้และสนับสนุนว่า เจ้าของเป็นผู้สมควรขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ต่อไปตามโองการของเทพเจ้า แม้จะมีตำแหน่งเป็นโอรสสุดท้องก็ตาม

เรื่องพระนารายณ์อวตารลงมาปราบยุคเข็ญ ดังเช่น รามายณะหรือรามเกียรติ์ ซึ่งพระนารายณ์อวตารลงมาเกิดเป็นพระรามและปราบทศกัณท์น่าจะมีอิทธิพลต่อนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ อยู่มาก การที่พระเอกมีอวรุฑทั้งสังข์ ศร พระขรรค์ ย่อมสะท้อนถึงอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ศัตรูตัวร้ายของพระเอกในละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ส่วนใหญ่คือ ยักษ์ เช่น ท้าวกุมภกัณฑ์ ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้ ก็น่าจะได้รับอิทธิพลจากทศกัณท์นั่นเอง อวรุฑประจำตัวของยักษ์ผู้ชายในละคร จะเป็นกระบองหรือขวาน ท้าวกุมภกัณฑ์ใช้ขวาน ซึ่งจะเห็นได้ว่า อวรุฑของฝ่ายศัตรูพระเอกเป็นอวรุฑที่ต่ำต้อยและธรรมดาที่สุด เป็นอวรุฑของชาวบ้านชาวป่า หรือชนชั้นต่ำผู้ใต้ปกครอง ทั้งยังถูกนำเสนอด้วยเทคนิคภาพทางโทรทัศน์ให้เห็นว่า สู้อวรุฑของพระเอกไม่ได้ จึงเป็นสัญลักษณ์แทนสถานะอันต่ำต้อยของเจ้าของ ที่ไม่อาจเทียบเท่าอวรุฑที่สูงส่งของเทพเจ้าของพระเอก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นสูงผู้ปกครอง ที่ถูกนำเสนอด้วยการสามารถยิงลำแสงสีต่าง ๆ และเอาชนะอวรุฑศัตรูได้ ดังนั้นจึงโดดเด่นกว่าทั้งในแง่ความอลังการและแสนยานุภาพ

โดยนัยนี้ อวรุฑประจำตัว จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้สร้างมาสอดคล้องกับ

กษัตริย์ที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ยิ่งใหญ่ สามารถปราบยุคเข็ญและห่มุมาร เพื่อความ
สงบสุขของมนุษย์ และถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชา หรือกษัตริย์ผู้เป็นเทพ ไปสู่ผู้ชม

อาวุธวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของสังข์ศิลป์ชัยนี้ เมื่อพิจารณาจาก
เทคนิคทางโทรทัศน์ทั้ง ภาพฟ้าผ่า แสง สี ที่ถูกปล่อยออกมาจากอาวุธ รวมทั้ง
เสียงประกอบประหลาดที่มนุษย์ทำไม่ได้แล้ว นับได้ว่า มีแสนยานุภาพยิ่งใหญ่กว่า
อาวุธใด ๆ เพราะนำเสนอให้เห็นว่าใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย และปราบศัตรู
ได้ทุกคน จะแค่สิ่งสอนลงโทษหรือประหารก็ได้ คล้ายลวงรู้ความคิด ความ
ต้องการของพระเอก พระเอกจึงไม่ต้องใช้พลังกำลังมากนัก

คุณสมบัติดังกล่าวทำให้วิเคราะห์ได้ว่า อาวุธประจำตัวพระเอกคือ
สัญลักษณ์แห่งอำนาจ และกองทัพไพร่พลทหารที่เข้มแข็งของกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ โดย
กษัตริย์คือ ศูนย์กลางแห่งอำนาจ มีกองทัพซึ่งช่วยเหลือในการแผ่ขยายอำนาจ
ขยายอาณาเขตการปกครองออกไปทั่วทุกสารทิศ

นอกจากนี้ อาวุธวิเศษดังกล่าวยังสามารถเทียบเคียงกับอาวุธที่ปรากฏ
อยู่ในภาพพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีตั้งแต่พระองค์
จากหนังสือ พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์กับประชาชน (สำนัก
ราชเลขาธิการ, 2525) กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
(รัชกาลที่หนึ่ง) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่สอง)
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่สาม) และพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่สี่) ทรงถือดาบ พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ห้า) ทรงถือคทาศอดพระเกี้ยว อันเป็น
สัญลักษณ์ประจำรัชกาล และธารพระกร (ไม้เท้า) พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่หก) ทรงถือคทาศอดครุฑ พระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่เจ็ด) ทรงถือคทาศอดพระเกี้ยวและดาบ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่แปด) ทรงถือดาบ และ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่เก้า) ทรงถือพระแสงขรรค์

ชัยศรี ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องราชกกุธภัณฑ์

อาวุธที่เป็นของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ได้แก่ พระขรรค์ เป็นอาวุธพระนารายณ์และพระอินทร์ คทาเป็นอาวุธพระนารายณ์และพระคเณศ ธารพระกรเป็นอาวุธของพระพรหม แม้แต่ดาบก็น่าจะเทียบได้กับพระขรรค์เช่นกัน ที่น่าสนใจก็คือ คทา เป็นอาวุธของพระคเณศ เทพแห่งความรู้ด้วย ในสมัยรัชกาลที่ห้ามีการปฏิรูปการศึกษาเป็นแบบตะวันตก ซึ่งอาจเพราะเหตุนี้ ในภาพพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระองค์จึงทรงถือคทาไว้ในพระหัตถ์ ในขณะที่ต้นยุคกรุงรัตนโกสินทร์ มีการทำสงครามกับประเทศใกล้เคียงด้วยการรบพุ่งแบบโบราณ พระมหากษัตริย์ในรัชกาลต้น ๆ จึงทรงถือดาบเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการปราบปรามอริราชศัตรู แต่ในรัชกาลต่อมา ประเทศเริ่มสงบ และวิทยาการแผนใหม่ทำให้สงครามเปลี่ยนรูปแบบไป ภาพพระมหากษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มา จึงเปลี่ยนจากการถือดาบเป็นอาวุธอย่างอื่น

สรุปได้ว่า อาวุธวิเศษในนิทานและละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ สามารถเชื่อมโยงถึงอาวุธของกษัตริย์ในสังคมไทย โดยเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกสถานะเทพเจ้า ซึ่งยังดำรงอยู่คู่กับพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีของไทยทุกพระองค์ ช่วยตอกย้ำรักษาสถานะและบทบาทที่พระองค์ทรงกระทำเพื่อประเทศชาติ และประชาชน และมาคาดติเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของกษัตริย์ผู้เป็นเทพเจ้า ที่ควรแก่การเคารพสักการะ รวมทั้งตอกย้ำอุดมการณ์เทวราชา ให้เป็นอุดมการณ์หลักที่ครอบงำสังคมไทยยาวนานจนถึงปัจจุบัน

ความเป็นเทพเจ้าของพระมหากษัตริย์ที่คนไทยได้รับการปลูกฝังตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ยังเห็นได้ชัดจากการที่ พระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ไทยแห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ ล้วนแต่มีคำว่า "รามาชิตี" อยู่ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบัญญัติไว้ ตัวอย่างเช่น พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หรือ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (รัชกาลที่หนึ่ง) และพระบาทสมเด็จพระ

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร
 สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลปัจจุบัน) (ภาวาส บุนนาค, 2537:
 19-36)

การบัญญัติเกี่ยวกับพระปรมาภิไธยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึง ความ
 พยายามที่จะอิงสถานะของพระมหากษัตริย์กับพระราม ตัวละครเอกในเรื่อง
 รามเกียรติ์ ผู้เป็นปางอวตารของพระนารายณ์ ดังนั้นพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์
 จักรี จึงเป็นพระนารายณ์อวตารด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของความพยายาม
 ในการเสริมสร้างสถานะกษัตริย์ให้เป็นเทพ

การถ่ายทอดอุดมการณ์ธรรมราชาเป็นอุดมการณ์หลักในละครเรื่องเจ้าชายค่อม

ในละครเรื่องเจ้าชายค่อม ซึ่งมีความเด่นในแง่การถ่ายทอดอุดมการณ์
 ธรรมราชานั้น มีการใช้ของวิเศษ คือเสื้อคลุมสีทองและดวงตายักษ์ เป็นสัญลักษณ์
 แทนอำนาจและคุณความดีของพระเอก เนื่องจากได้รับการนำเสนอว่า เป็นสิ่งที่
 เจ้าชายอินทรเทพได้รับมาโดยใช้ความอดทน ความสามารถ ทั้งจากการเสาะหา
 แหย่งหิง หรือมีผู้อื่นมอบให้เพราะคุณงามความดี ด้วยเทคนิคทางโทรทัศน์ คือ
 ภาพสีหน้าท่าทางที่อ่อนโยน เป็นมิตร พร้อมทั้งจะช่วยเหลือคนดีจากคนชั่ว และการ
 กระทำแต่สิ่งที่ดี น้ำเสียงที่ทุ้มนุ่มไพเราะ และการยิงลำแสงสีแดงคล้ายกระแส
 ไฟของดวงตายักษ์ มีเสียงหวิว ๆ ประกอบ อาวุธหรือของวิเศษของอินทรเทพ
 นั้น ไม่ใช่ของประจำตัวที่จะอยู่ในครอบครองตลอดไป หรือได้มาเป็นกรรมสิทธิ์แต่
 เพียงผู้เดียว เหมือนกับในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม

เสื้อคลุมสีทอง เป็นสิ่งที่ถูกมอบให้เจ้าชายอินทรเทพ เพื่อช่วยให้หาย
 จากอาการหลังค่อม เพราะเวทมนตร์ของแม่มดเป็นการชั่วคราว และกลายร่าง
 เป็นนักรบผู้เก่งกล้าและเหาะได้ แต่ก็เฉพาะเมื่อต้องการทำความดี ช่วยเหลือผู้อื่น
 เพื่อจะได้หลุดพ้นคำสาปแม่มดเท่านั้น แต่ว่าจะได้ของวิเศษนี้ อินทรเทพก็ต้อง
 ตามหาฤาษีในป่าและผ่านการลองใจจากฤาษี ซึ่งในตอนจบของเรื่องเมื่ออินทรเทพ

ทำความดีมากมาย จนแม้แต่ยอมถอนคำสาป ฤๅษีก็เรียกเสื้อคลุมสีทองคืน

เสื้อคลุมสีทองที่ได้จากฤๅษีและใช้ทำความดีปราบคนชั่ว จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยสนับสนุนความเป็นคนดีเลิศ ที่เสียสละตนเองเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และตอกย้ำมายาคติเกี่ยวกับกษัตริย์ผู้ทรงคุณความดี และถ่ายทอดอุดมการณ์ธรรมราชา รวมทั้งหมายถึง อำนาจกษัตริย์ที่ได้รับการค้ำจุนจากสถาบันศาสนา ซึ่งทำให้อำนาจนั้นเป็นที่ยอมรับว่า ได้มาโดยถูกต้องชอบธรรม และการใช้อำนาจก็เป็นไปในทางที่ถูก จึงเป็นคนดีและเป็นผู้นำที่ดีได้

อาวุธวิเศษอีกอย่างหนึ่งของอินทรีเทพคือ ดวงตาที่สามของยักษ์สามตา หลังจากอินทรีเทพฆ่ายักษ์แล้ว ฤๅษีก็บอกให้เก็บดวงตาที่สามของยักษ์ไว้ใช้ปราบศัตรูคนต่อ ๆ มา ตายักษ์ของอินทรีเทพ จึงเป็นสัญลักษณ์ของดวงตาของพระอินทรีเทพที่มีบทบาทอย่างมากในการช่วยเหลือคนดีในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ

เทคนิคการนำเสนออิทธิฤทธิ์ของตายักษ์ ก็คือ ภาพการระเบิดไฟลุก และการปล่อยลำแสงสีแดงคล้ายกระแสไฟฟ้า ตายักษ์จึงเปรียบได้กับลูกระเบิดในยุคปัจจุบันทีเดียว ตายักษ์ที่กลายมาเป็นของอินทรีเทพ และใช้ทำร้ายได้แต่คนช้วนั้น เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจที่ถูกใช้ในทางที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจก็จะได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนดี และรักษาอำนาจสูงสุดไว้ชั่วนาน รวมทั้งตอกย้ำมายาคติเกี่ยวกับการเป็นคนดีของกษัตริย์ด้วย

แม้ว่าทั้งเสื้อคลุมสีทองและดวงตายักษ์ จะแสดงให้เห็นว่า อำนาจเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนมือได้ และจะอยู่กับคนดีที่ใช้อำนาจในทางที่ถูก ได้ยังชั่วนาน ซึ่งเท่ากับเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ธรรมราชาอย่างชัดเจนก็ตาม แต่เทคนิคทางโทรทัศน์ที่ถ่ายทอดอำนาจการทำลายที่รุนแรงของของวิเศษทั้งสองกลับแสดงให้เห็นถึงการที่พระเอกผู้ใช้ของวิเศษมีสถานะเป็นเทพที่ทรงอิทธิฤทธิ์ปราบมาร และพิทักษ์ประชาชนได้ หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ มีการถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชาโดยผสมผสานไปกับอุดมการณ์ธรรมราชานั้นเอง

ไม่เพียงแต่ในโลกของละครเท่านั้น ที่มีการถ่ายทอดอุดมการณ์
 ธรรมราชา เพื่อเสริมสร้างคามมั่นคงของสถาบันกษัตริย์ โลกแห่งความจริงก็
 เช่นกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เมื่อ พ.ศ. 2527 ในรัชกาลปัจจุบัน คณะ
 กรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้พยายามถ่ายทอด "อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดิน
 ทอง" ให้เป็นอุดมการณ์ของชาติ โดยมีที่มาจากพระปฐมบรมราชโองการ ใน
 พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
 ที่ทรงตั้งปณิธานว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน
 ชาวสยาม" อุดมการณ์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ ชักชวนให้ประชาชนปฏิบัติตน
 อยู่ในศีลธรรมเจริญรอยตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อถวายเป็น
 ราชสักการะ ในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ 40 ปี (สมพร เทพสิทธา,
 2528: 10-33) ซึ่งไม่ว่าการถ่ายทอดอุดมการณ์ธรรมราชาจะอยู่ในโลกสมมติ
 หรือโลกแห่งความจริงก็ตาม ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อย้าอุดมการณ์ธรรมราชา
 ให้ฝังรากลึกในจิตใจคนไทยมากยิ่งขึ้นนั่นเอง

การปรับเปลี่ยนของอุดมการณ์เทวราชา ในละครเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์

ในละครเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์ มีความเด่นในแง่การปรับเปลี่ยน
 อุดมการณ์เทวราชา ซึ่งรวมไปถึงอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ที่เป็นส่วนหนึ่งของ
 อุดมการณ์เทวราชาด้วย ในเรื่องมีการใช้อาวุธและของวิเศษคือ โสมขาวพันปี
 และของวิเศษหกอย่าง (แสดงถึงอิทธิพลของภาพยนตร์จีนกำลังภายใน) เป็น
 สัญลักษณ์แทนราชบัลลังก์และอำนาจ เพื่อแสดงให้เห็นว่า เจ้าหญิงศรีสุรียานั้น
 มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในการเป็นผู้นำ เช่นเดียวกับผู้ชาย
 รวมทั้งเป็นลูกของเทพเจ้าด้วย ซึ่งแตกต่างจากละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ
 เรื่องอื่น ที่พระเอกเท่านั้นซึ่งมีโอกาสแสดงอิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้า และเป็นผู้นำใน
 การปราบอธรรม นอกจากนี้ศรีสุรียายังมีความเป็นมนุษยธรรมตามากขึ้น ตรงที่
 ต้องการความช่วยเหลือเป็นอย่างมากจากเพื่อน ๆ กว่าจะประสบความสำเร็จ
 ในการช่วงชิงของวิเศษ ไม่ใช่ใช้อิทธิฤทธิ์ของตนเป็นหลักเหมือนละครโทรทัศน์
 จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม

ของวิเศษในเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์มีหลายอย่าง ซึ่งไม่ว่าอยู่กับผู้ใด ก็ใช้ได้ และผู้คนที่อยากได้ของวิเศษให้มากที่สุดนั้น ของวิเศษจึงเป็นสัญลักษณ์ของ อำนาจซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา และมีได้ผูกขาดอยู่กับคน ๆ เดียว เมื่อมีอำนาจ การใช้อำนาจอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ไม่สำคัญ แต่ยังมีอำนาจมากเท่าไรก็ยิ่งดี เพราะจะคุ้มครองให้ตนเองพ้นภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะผู้มีอำนาจมากที่สุด จะสามารถสยบให้ทุกคนยอมรับได้ และจะเป็นผู้นำคนต่อไป

ดังนั้นโสมขาวพันปีที่ศรีสุริยาต้องการนำไปรักษาบิดา จึงเป็นสัญลักษณ์ แทนราชบัลลังก์ที่จะสามารถรักษาไว้ได้หรือไม่นั่นเอง ซึ่งถ้าหากศรีสุริยารวบรวม ของวิเศษครบทุกอย่าง ก็คือ การมีอำนาจมากหรือคุมกำลังไพร่พลในกองทัพมากที่สุด ก็จะรักษาบัลลังก์ไว้ได้

ในตอนจบ ที่ศรีสุริยาสามารถนำโสมขาวพันปีกลับไปรักษาพระบิดาได้ จึงหมายถึงว่า ศรีสุริยาสามารถรักษาบัลลังก์ของพระบิดา และของตนเองในอนาคตไว้ได้ ซึ่งแสดงถึง การปรับตัวของอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ที่ยึดหยุ่นให้ เพศหญิงมีสถานะและความสามารถเทียบเท่าเพศชายมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

นอกจากนี้ในตอนจบ หญิง ที่เป็นชนชั้นไพร่ และกั๊กวาน ที่เป็นทาส ของศรีสุริยา ที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขในการผจญภัยต่าง ๆ ด้วยกันโดยตลอด ต่างถือ ของวิเศษคนละสองอย่าง ช่วยกันปราบเทพบุตรดำและชิงโสมกลับไปได้ ก็ วิเคราะห์ได้ว่า เป็นการปรับมาชาติเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์สูงส่งของกษัตริย์ ให้ลดลง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังคลี่คลายไปในแนวทางระบอบ ประชาธิปไตย ซึ่งทุกคนเท่าเทียมกัน

จากการใช้สัญลักษณ์ และเทคนิคทางโทรทัศน์ที่น่าเสนออิทธิฤทธิ์มหัศจรรย์ ของอาวุธและของวิเศษ ที่ถ่ายทอดอุดมการณ์เทวราชา และอุดมการณ์ธรรมราชา รวมทั้งการปรับเปลี่ยนของอุดมการณ์เทวราชา และอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ของ

ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ทั้งสามเรื่องดังกล่าว เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้อาวุธและของวิเศษในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิมและนิทานแต่งใหม่ เป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจและแทนกองทัพ ยิ่งอาวุธหรือของวิเศษมีอิทธิฤทธิ์ร้ายแรงเท่าใด ก็หมายถึงกองทัพที่เข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้น

ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ความคิดเกี่ยวกับอำนาจ ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม (สังข์ศิลป์ชัย) อาวุธหรือของวิเศษเป็นสิ่งที่ดีตัวมาแต่เกิดหรือตกทอดจากบรรพบุรุษ จึงเป็นสัญลักษณ์แสดงว่า อำนาจที่ถูกต้องชอบธรรมคือ อำนาจที่ได้จากชาติกำเนิด วงศ์ตระกูล หรือกล่าวได้ว่าบุคคลที่จะได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปว่า ขึ้นครองราชย์โดยถูกต้อง จะต้องสืบเชื้อสายจากกษัตริย์องค์เดิม หรือเรียกได้ว่า การสืบสันตติวงศ์ ซึ่งก็คือ มีชาติกำเนิดจากเทพเจ้านั้นเอง บุคคลอื่นแม้พยายามช่วงชิงอำนาจด้วยวิธีใดก็ไม่สำเร็จ ต้องพ่ายแพ้ไป

ในขณะที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ (เจ้าชายค่อม และลูกสาวพระอาทิตย์) อาวุธหรือของวิเศษต้องแลกมาด้วยความอดทน ความสามารถ และการกระทำคุณงามความดีของตนเอง หรืออาจแลกได้แม้แต่ชีวิตของมิตรสหาย เป็นสัญลักษณ์แสดงว่า อำนาจเป็นสิ่งที่ได้มาโดยการแข่งขันและทำความดี ดังนั้นแม้บุคคลที่มีอำนาจก็อาจถูกแย่งชิงไปได้ โดยผู้ที่มีกำลังความสามารถ และได้รับการยอมรับมากกว่าในแง่ของการเป็นคนดี อำนาจจึงไม่ใช่สิ่งที่จะอยู่กับผู้ใดอย่างถาวร แต่จะอยู่ยั่งยืนกับบุคคลที่กระทำความดีและใช้อำนาจในทางที่ถูกที่ควร แสดงถึงการปรับอุดมการณ์เทวราชาให้อ่อนลง มาสู่อุดมการณ์ธรรมราชามากขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรมในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้ที่มีทศพิธราชธรรม ตามหลักธรรมราชา

การรักษาและปรับเปลี่ยนของอุดมการณ์ราชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ทั้งเจ็ดเรื่อง กล่าวได้ว่า นอกจากจะมีการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย อันได้แก่ อุดมการณ์เทวราชา และอุดมการณ์ธรรมราชาแล้ว เมื่อเปรียบเทียบระหว่างละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม และละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ ยังพบว่า มีปรับตัวของอุดมการณ์เทวราชา ซึ่งรวมถึงอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ที่แสดงให้เห็นว่า กษัตริย์จะเป็นผู้ชายเสมออีกด้วย

การปรับเปลี่ยนของอุดมการณ์เทวราชา เห็นได้จากละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ ที่แสดงถึงการปรับเปลี่ยนของอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมในยุคปัจจุบัน ที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผู้หญิงมีสถานภาพและโอกาสทางสังคมสูงขึ้น ได้แก่ ละครเรื่อง อภินิหารทับทิมดำ ที่พระเอกคือ เจ้าอ้ายคำ มีเจ้าเอื้อยแพงเป็นภรรยาเพียงคนเดียว และในละครเรื่อง ลูกสาวพระอาทิตย์ ที่นางเอกแสดงความสามารถในการเป็นผู้นำ มีความสามารถในการรบ และเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาพระเอกดังเช่นในละครเรื่องอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังพบว่า นางเอกในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม ได้ถูกผู้เขียนบทปรับเปลี่ยนให้มีอุปนิสัยที่เด็ดเดี่ยวกล้าหาญมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ส่วนใหญ่ ที่มีนางเอกมีอุปนิสัยเด่นคือ กล้าหาญ เช่นกัน

อุปนิสัยที่โดดเด่น บทบาทที่เด่น และแสดงความสามารถในการรบและการเป็นผู้นำของนางเอก ใช้เทคนิคการนำเสนอผ่านทาง ภาพสีหน้า ท่าทาง และการกระทำ ที่หาว่าไม่หวั่นเกรงอันตราย คำพูดและน้ำเสียงที่เข้มแข็ง เด็ดขาด มั่นคง

ทางด้านอุปนิสัยเด่นของนางเอก คือ อุปนิสัยที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยว เทียบเท่าผู้ชายนั้น ได้แก่ เจ้าหญิงนิลวดี ในเรื่องมอ่งป่า เจ้าหญิงศรีสุพรรณ ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เจ้าหญิงพัชรินทร์ ในเรื่องเจ้าชายค่อม และเจ้าเอื้อยแพง ในเรื่องอภินิหารทับทิมดำ ซึ่งเป็นนางเอกส่วนใหญ่ ทั้งจากละครโทรทัศน์ จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม และละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ ซึ่งในละครที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม เป็นการปรับเปลี่ยนอุปนิสัยนางเอก จากเรื่องเดิมที่มักอ่อนแอ ช่วยตนเองไม่ได้ มาเป็นกล้าหาญเด็ดเดี่ยวแทน หรือแสดงให้เห็นว่ามีความกล้าหาญมากขึ้น วิเคราะห์ได้ว่า ผู้เขียนบทต้องการเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมปัจจุบันที่ผู้หญิงเข้มแข็งมากขึ้น

ความกล้าหาญของเจ้าหญิงนิลวดี แสดงให้เห็นจาก ภาพถ่ายทางการ ที่นิลวดีกล้าที่จะเสียสละชีวิตของตนเองเพื่อมอ่งป่า โดยที่ไม่ทราบว่ามีมอ่งป่า คือ กษัตริย์แปลงร่างมา ในขณะที่เจ้าหญิงศรีสุพรรณ ซึ่งเป็นนางเอกที่มีบทบาทน้อยในเรื่องเดิม ถูกเพิ่มเติมบทบาทให้มากขึ้นในละครโทรทัศน์ โดยเฉพาะเพิ่มอุปนิสัยที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยว ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากตอนที่ ศรีสันต์คิดจะกระทำมิติมิร้ายกับศรีสุพรรณ แต่ศรีสุพรรณจะฆ่าตัวตาย โดยเอาמידจ่อคอตัวเองไว้ ซึ่งในตอนนั้นในเรื่องเดิมไม่มี เทคนิคนำเสนออุปนิสัยกล้าหาญ คือ ภาพสีหน้าท่าทางที่ขึงขังเด็ดเดี่ยว เอาจริง คำพูดและน้ำเสียงที่เข้มแข็งเด็ดขาด

นอกจากนี้ ในตอนที่พญานาคคิดจะทำมิติมิร้ายศรีสุพรรณ ศรีสุพรรณก็ใช้วิธีเดียวกันนี้เอาตัวรอดมาได้ และในตอนที่สังข์ศิลป์ชัยไปตามหานางปทุมมาลัย (มารดา) ที่ถูกนรสิงห์จับตัวไป ศรีสุพรรณก็ปลอมตัวเป็นผู้ชายแอบตามไปด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นเหตุการณ์ที่ผู้เขียนบทเพิ่มเติมเข้ามาทั้งสิ้น ในแนวของผู้หญิงที่มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ซึ่งเรื่องเดิม ศรีสุพรรณเป็นเพียงผู้หญิงอ่อนแอ เมื่อท้าวกุมภกัณฑ์ให้เป็นชายาพญานาค ก็ยอมแต่โดยดี ผิดกับในละคร ที่ศรีสุพรรณปฏิเสธ ท้าวกุมภกัณฑ์ (บิดา) ว่าไม่ยอมเป็นชายาพญานาค ท้าวกุมภกัณฑ์ก็ไม่กล้าบังคับใจ ลูกสาวคนเดียว จนพญานาคทนรอไม่ไหว ต้องมาจุดศรีสุพรรณไปเอง

ส่วนเจ้าหญิงพัชรินทร์ แสดงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ผ่านเทคนิคภาพ
ท่าทางและการกระทำที่ไม่กลัวภัยอันตราย ซึ่งเห็นได้ชัดจากตอนที่อำมาตย์สุรสีห์ส่ง
กองทัพมาโจมตีเมืองศิริรัฐของเจ้าหญิงพัชรินทร์ เจ้าหญิงพัชรินทร์ซึ่งเป็นพระธิดา
องค์เดียวก็ออกบัญชาการรบด้วยตนเองโดยให้เหตุผลกับกษัตริย์ศิริวงศ์ผู้บิดา ด้วย
คำพูดและน้ำเสียงที่เด็ดเดี่ยว ว่า (ตอน 16)

- ฉาก : ห้องบรรทม กลางคืน กษัตริย์ศิริวงศ์นอนอยู่บาดเจ็บจาก
การสู้รบ
พัชรินทร์ : ลูกนะ จะไปบัญชาที่หน้าเมืองเองเพคะ เสด็จพ่อ
มเหสี : ลูกนะ เป็นผู้บัญชาพัชรินทร์
พัชรินทร์ : เพื่อปกป้องแผ่นดินไว้ ไม่ว่าหญิงหรือชายย่อมมีสิทธิ์เท่า
เทียมกันได้นะเพคะ เสด็จแม่ (น้ำเสียงนุ่มนวลอ่อนโยน
แต่เด็ดขาด)

เจ้าเอื้อยแพง แม้จะมีบทบาทน้อย เพราะบทบาทส่วนใหญ่จะอยู่ที่
พระเอก แต่อุปนิสัยกล้าหาญของเจ้าเอื้อยแพง ถูกนำเสนอผ่านภาพภริยาท่าทาง
การแสดงออก คำพูด และน้ำเสียงที่แน่วแน่มั่นคง ของเจ้าเอื้อยแพงที่ยืนกราน
ปฏิเสธไม่ยอมเป็นภรรยาของพ่อมดทองคำ อย่างไม่หวั่นเกรงในอำนาจพ่อมด แม้
จะรู้ว่าตนเองตกอยู่ในมือพ่อมดก็ตาม

ทางด้านบทบาทที่เด่นกว่าพระเอก และแสดงความสามารถในการสู้รบ
และความเป็นผู้นำของเจ้าหญิงศรีสุริยา ในเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์ มักถูกนำ
เสนอด้วย ภาพท่าทางห้าวหาญเข้มแข็ง โดยเฉพาะเมื่อเผชิญหน้ากับศัตรู ในขณะที่
พระเอกเรื่องนี้คือ เจ้าชายอนิรุท กลับมีบทบาทเป็นเพียง "ผู้ตาม" และ "ผู้ช่วย
นางเอก" เท่านั้น โดยนำเสนอผ่าน ภาพการกระทำที่เจ้าหญิงศรีสุริยาจะเป็นผู้
สั่งการทั้งหมดว่า จะให้ใครทำอะไร รวมทั้งสั่งเจ้าชายอนิรุทด้วย โดยที่เจ้าชาย
อนิรุทไม่กล้าโต้เถียงแม้แต่คำเดียว และในตอนท้ายของเรื่องยังตกเหวเสียชีวิต
แบบง่าย ๆ ผิดกับพระเอกทั่วไป ในขณะที่นางเอกกลับต้องพึ่งพาตนเองฝ่าฟัน

ภยันตรายอีกมากมาย กว่าจะขึ้นยอดเขาหิมวันต์ได้

การนำเสนอด้วยเทคนิคทางโทรทัศน์ให้เห็น ความสามารถในการเป็นผู้นำและการสู้รบของศรีสุริยา แสดงให้เห็นถึง การปรับตัวของอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่เป็นนิทานแต่งใหม่ ให้อ่อนลงเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ จะมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบันก็ตาม แต่การปรับตัวดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยนเพียงรูปแบบ และพฤติกรรมภายนอกของตัวละครเท่านั้น สำหรับแก่นสาระภายในของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ นั้น ยังคงรักษาอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ไว้อย่างมั่นคง ซึ่งเห็นได้จาก แบบแผนการสืบสันตติวงศ์ของตัวละคร ยังคงสืบทอดผ่านฝ่ายชาย คือพระเอกของเรื่องเป็นหลัก นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ของตัวละคร จะพบว่า พระเอกของเรื่องมักจะถูกห้อมล้อมด้วยหญิงสาวหลายคน เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ชายยังมีความสำคัญมากกว่าผู้หญิงอยู่นั่นเอง

การพยายามรักษาอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ เห็นได้จากการที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิมทั้งสี่เรื่อง คือ โหม่งป่า จันทโครพ โสนน้อยเรือนงาม และสังข์ศิลป์ชัย รวมทั้งละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ คือ เจ้าชายค่อม นั้น พระเอกในเรื่องมีภรรยาหลายคน นอกจากนี้ยังพบว่า พระเอกจะเป็นฝ่ายแสดงความเป็นเทพที่มีอิทธิฤทธิ์สูงส่ง ในขณะที่ชายาของพระเอกส่วนใหญ่มักไม่มีอิทธิฤทธิ์ ซึ่งแสดงถึงการที่ผู้หญิงมีสถานะด้อยกว่าผู้ชาย จึงพอจะเห็นได้ว่า การที่เรื่องราวการมีภรรยาหลายคน ยังได้รับการถ่ายทอดอยู่ในยุคปัจจุบันนั้น ได้ช่วยตอกย้ำให้อุดมการณ์ดั้งเดิมเป็นที่ยอมรับอยู่ต่อไปในสังคมไทย

นอกจากนี้ยังพบว่า ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ เมื่อเทียบกับละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิมแล้ว

ถ่ายทอดมาอาศัยเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของกษัตริย์ ซึ่งนำไปสู่อุดมการณ์เทวราชา น้อยลง โดยใช้สัญลักษณ์ คือ ของวิเศษและอาวุธประจำตัว รูปลักษณ์ภายนอกและ เครื่องแต่งกาย และอุปนิสัยที่โดดเด่น แล้วถ่ายทอดด้วยเทคนิคทางภาพ แสง สี เสียง และคำพูดในละคร

ประการแรก ของวิเศษและอาวุธประจำตัวของพระเอกนางเอก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดโดยใช้เทคนิคหลัก คือ แสง สี โดยการเปล่งหรือ ปลอ่ยล่าแสงสีต่าง ๆ ได้แก่ การที่พระเอกนางเอกในละครโทรทัศน์ จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม มีอาวุธและของวิเศษที่ติดตัวมาแต่ กำเนิด หรือได้รับมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ อาวุธหรือของวิเศษจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ บ่งชี้และส่งเสริมสถานะความเป็นเทพให้แก่สถาบันกษัตริย์ ผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่ไม่มี ผู้ใดทัดเทียมหรือแย้งชิงไปได้

แต่ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ พระเอก นางเอกไม่มีอาวุธหรือของวิเศษติดตัวมาแต่เกิด ต้องช่วงชิงมาด้วยความอดทน ความสามารถ และคุณงามความดี อาวุธหรือของวิเศษไม่ใช่ของประจำตัวที่จะอยู่ใน ครอบครองตลอดไป หรือได้มาเป็นกรรมสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียว เหมือนกับในละคร ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม จึงเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้สถานะความเป็นเทพของกษัตริย์ลด น้อยลง ทั้งยังแสดงว่า อำนาจเป็นสิ่งที่มีผู้ใดมีพลังกำลังมากกว่า ก็อาจแย้งชิงไป ได้ แต่อำนาจจะคงทนยั่งยืนอยู่กับผู้ที่ใช้อำนาจไปในทางที่ถูกต้องเท่านั้น

ตัวอย่างเช่น เจ้าอ้ายคำ ในเรื่องอภินิหารทับทิมดำ ซึ่งมีได้มีของ วิเศษใด ๆ เป็นของตนเองเพื่อใช้ปราบศัตรูเหมือนกับพระเอกเรื่องอื่น "ทับทิมดำ" ที่เป็นของวิเศษในเรื่องนั้น ก็เป็นสิ่งที่เจ้าอ้ายคำต้องช่วงชิงกับพ่อมดกองมู และเจ้าผาแดง ส่วนเทคนิคด้านภาพที่น่าเสนอการเหาะ หรือใช้เวทมนตร์ของ เจ้าอ้ายคำก็ไม่ปรากฏในเรื่อง นอกจากนี้การต่อสู้กับศัตรูก็จะนำเสนอให้เห็นว่า ใช้มือเปล่า (เช่นเดียวกับเจ้าหญิงศรีสุริยา ในเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์) และเมื่อ เห็นว่าสู้ไม่ได้ ก็จะหนีไปซ่อนตามที่ต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ

พระเอกลักษณะเช่นนี้ในบรรดาละครทั้งเจ็ดเรื่อง ก็มีแต่เจ้าอ้ายคำคนเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถตีความได้ว่า เจ้าอ้ายคำคือเจ้าชายเพียงคนเดียวที่เป็น "มนุษย์ธรรมดา" ที่สุด ซึ่งเท่ากับว่า ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ พยายามปรับมาสอดคล้องกับความศักดิ์สิทธิ์ของกษัตริย์ให้ลดน้อยลง โดยมีสถานะและบทบาทเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดามากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และการที่กษัตริย์ให้ความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น แม้แต่เทคนิคทางโทรทัศน์ที่น่าเสนออิทธิฤทธิ์ของของวิเศษในเรื่องนี้ ก็มิได้เชิดชูให้เจ้าอ้ายคำเป็นเทพขึ้นมาเหมือนเรื่องอื่น ๆ

ประการที่สอง รูปลักษณ์ภายนอกและเครื่องแต่งกายของพระเอกนางเอกในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่งใหม่ ซึ่งใช้เทคนิคภาพในการนำเสนอมากที่สุดนั้น พระเอกได้รับการนำเสนอให้เห็นว่า มีแนวโน้มที่จะคล้ายสามัญชนในยุคปัจจุบันมากขึ้น เช่น ไม่เกล้าจุก เสื้อ และกางเกง ลดความอลังการลง เรื่องที่น่าเสนอภาพพระเอกให้คล้ายมากที่สุดคือ อภินิหารทับทิมดำ เจ้าอ้ายคำสวมเสื้อและกางเกงธรรมดา ไม่มีเครื่องบอยศักดิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้งยังไว้ผมยาวสยายถักเปียเล็ก ๆ อีกด้วย ส่วนนางเอกที่เห็นได้ชัดว่า แต่งกายคล้ายคนสามัญในยุคปัจจุบันก็คือ เจ้าหญิงศรีสุริยา ในเรื่องลูกสาวพระอาทิตย์ คือสวมเสื้อแขนสั้น และกางเกงสีแดง เพื่อแสดงว่าเป็นลูกพระอาทิตย์ มีสร้อยคอและผ้าคาดศีรษะ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับจะเรียบง่ายกว่านางเอกละครเรื่องอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นว่าทั้งสองเรื่องได้รับอิทธิพลอย่างมากจากภาพยนตร์จีน (ฮ่องกง) ประเภทกำลังภายใน

การปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ภายนอกและเครื่องแต่งกายของพระเอกนางเอกดังกล่าว จึงเป็นสัญญาณที่แสดงถึงการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์เทวราชาที่กษัตริย์เป็นเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ห่างไกลจากมนุษย์ (ประชาชน) ให้ใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้นตามบริบทสังคมปัจจุบัน

ประการที่สาม อุปนิสัยที่โดดเด่นของพระเอกในละครโทรทัศน์

จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่ใหม่ เรื่องอนินหารทัพบิมคำ คือ ความกล้าหาญ แต่ถูกนำเสนอด้วยภาพ ให้มีรูปแบบการ "รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" คือรู้จังหวะเวลาสู้และถอย ภาพที่เจ้าอ้ายคำมีท่าทางองอาจกล้าหาญที่จะต่อสู้กับศัตรูอยู่เสมอ แต่ถ้าเห็นว่า สู้ไม่ได้ ก็จะวิ่งหนีไปซ่อน แล้วรอจังหวะที่จะกลับมาสู้ใหม่ ซึ่งเป็นความกล้าหาญในรูปแบบที่ตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง กับพระเอกในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม ซึ่งถูกนำเสนอด้วยภาพท่าทางกล้าหาญแบบ "สู้ไม่ถอย" ไม่ว่าศัตรูจะเป็นใครหรืออะไรก็ตาม

ด้วยสัญลักษณ์และกระบวนการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า มีการปรับมาายาคติเกี่ยวกับ กษัตริย์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์สูงส่งให้อ่อนลง โดยเจ้าอ้ายคำเป็นมนุษย์ธรรมดาที่มีความกล้าตาย ในขณะที่พระเอกที่เป็นเทพเจ้าผู้มีชีวิตเป็นอมตะไม่จำเป็นต้องกล้าตาย

สรุปก็คือ ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานแต่ใหม่ แสดงถึงการต่อยอดคุณธรรมเทวราชาลดน้อยลง และการที่อุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ มีการยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น คือแสดงให้เห็นว่า กษัตริย์ค่อย ๆ เปลี่ยนสถานะจากเทพเจ้า มาเป็นมนุษย์ธรรมดามากยิ่งขึ้น และผู้หญิงก็มีสถานะเทียบเท่ากับผู้ชาย

จากการวิเคราะห์เนื้อหา และเทคนิคการนำเสนอทางโทรทัศน์ ของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ผลิตละคร ที่มุ่งถ่ายทอดสิ่งที่ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยให้แก่ชนรุ่นหลัง ทำให้เห็นว่า การที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ยังคงถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย อันได้แก่ อุดมการณ์เทวราชา และอุดมการณ์ธรรมราชา รวมทั้งอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักดั้งเดิมของสังคม โดยใช้เทคนิคทางโทรทัศน์ที่ทันสมัย เพื่อนำเสนอสัญลักษณ์ และต่อยอดมาายาคติเกี่ยวกับกษัตริย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง และทรงไว้ซึ่งความดี รวมทั้งผู้ชายที่มีสถานะเหนือกว่าผู้หญิง ซึ่งแสดงถึงการที่อุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตย ยังคงเป็นอุดมการณ์หลักที่ครอบงำสังคมไทย

จนถึงยุคปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ เสริมสร้างความมั่นคงและความชอบธรรม ให้แก่สถาบันกษัตริย์

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เนื้อหา และเทคนิคการนำเสนอทาง โทรทัศน์ ของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้เขียนบทละคร พบว่า มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดอุดมการณ์ราชาธิปไตย อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม และเทคโนโลยี

การที่สังคมในปัจจุบัน มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาต่าง ๆ ของละคร ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมมากขึ้น ที่เห็นได้ชัด คือ การปรับเปลี่ยนความรุนแรงของจุดจบของตัวละครฝ่ายร้ายใน ละคร ให้ลดความรุนแรงลงจากเรื่องเดิม เพื่อแสดงถึงความเป็นคนดี หรือ ธรรมราชาของชนชั้นกษัตริย์ เช่น เรื่องโสณน้อยเรือนงาม ในเรื่องเดิม นางกุลา ได้รับโทษถึงตาย แต่ในละคร แค่อุทสังคมลงโทษโดยการทิ้งไว้คนเดียวจนเป็นบ้า เป็นต้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ ผู้ผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ต้องแข่งขันกับผู้ผลิตละครและภาพยนตร์ทั้ง ภายในและภายนอกประเทศ ในการพัฒนาเทคนิคการนำเสนอใหม่ ๆ โดยซื้อ เครื่องมือที่ทันสมัยจากต่างประเทศ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานตื่นเต้นเร้าใจ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการลดจำนวนละครที่ออกอากาศ และการเปลี่ยนแปลงเวลาออก อากาศ ที่มีผู้ชมจำนวนมากและหลายกลุ่ม มาเป็นเวลาที่มุ่งผู้ชมเฉพาะกลุ่มมากขึ้น

สิ่งเหล่านี้แสดงถึง การที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ได้รับความ สนใจจากผู้ชมน้อยลง จนต้องพยายามปรับเปลี่ยนการใช้สัญลักษณ์ และเทคนิคต่าง ๆ ในการตอกย้ำมายาคติและถ่ายทอดอุดมการณ์ และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ดั้งเดิมที่ เป็นอุดมการณ์หลักในสังคมไทย โดยเฉพาะอุดมการณ์เทวราชา ซึ่งรวมถึง อุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ ให้อ่อนลงและยืดหยุ่นมากขึ้น แม้ว่าการปรับเปลี่ยน

อุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ จะเป็นการปรับเปลี่ยนเพียงรูปแบบภายนอกก็ตาม ส่วน
อุดมการณ์ธรรมราชาจะเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน
ซึ่งแสดงถึง การที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ พยายามปรับตัวเพื่อให้การ
ถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของระบอบราชาธิปไตยสามารถเข้าถึงผู้รับ
มากที่สุด ตามทฤษฎีการครอบงำทางอุดมการณ์ แต่ก็สามารถเข้าถึงเฉพาะผู้ชม
กลุ่มหนึ่งเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย